

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

«До захисту допущено»
Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.
_____ Лариса ГРИЦЕНКО
(підпис)
«_____» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньо-професійної програми «Фінанси та облік в підприємстві»

на тему: «Управління фінансовими ризиками на підприємстві»

Здобувачки групи Фд - 91мп Килимник Крістіни Сергіївни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Крістіна КИЛИМНИК
(підпис)

Керівник доц. к.е.н.

_____ Андрій СЕМЕНОГ
(підпис)

Суми 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., проф.
_____ Лариса ГРИЦЕНКО
(підпис)
«30» січня 2023 р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Здобувача (ки) групи Фд - 91мп інституту (центру) ЦЗДВН
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Килимник Крістіни Сергіївни
Тема роботи: «Управління фінансовими ризиками на підприємстві»

Затверджено наказом по СумДУ № 0492-VI від «12» травня 2023 р.

Термін здачі здобувачем (кою) завершеної роботи «29» травня 2023 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):

1. Поняття фінансового ризику та його класифікація;
2. Сучасні інструменти управління фінансовими ризиками на підприємстві

Дата видачі завдання: «30» січня 2023 р.

Керівник доц., к.е.н. доц.

_____ (підпис)

Андрій СЕМЕНОГ

Завдання прийнято до виконання
«30» січня 2023 р.

_____ (підпис)

Крістіна КИЛИМНИК

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи бакалавра на тему:

Управління фінансовими ризиками на підприємстві

Студентка Килимник Крістіна Сергіївна

Зміст кваліфікаційної роботи викладено на 36 сторінках, список використаних джерел містить 34 найменування. Робота містить 3 таблиці, 4 рисунки.

Актуальність теми роботи

управління фінансовими ризиками є важливим аспектом будь-якої бізнес-операції. Компанії повинні застосувати комплексний підхід до управління ризиками, щоб зменшити потенційні фінансові втрати та захистити прибутки.

Об'єкт дослідження – механізми управління фінансовими ризиками на рівні суб'єктів господарювання.

Предмет дослідження – економічні відносини що виникають між економічними суб'єктами через фінансові ризики.

Методи дослідження: збір та аналіз інформації, узагальнення та системний підхід, класифікація, порівняння та зіставлення.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглядається поняття фінансового ризику та його класифікація. У другому розділі розглядаються сучасні інструменти управління фінансовими ризиками на підприємстві. У третьому розділі наведені прийоми та методи нейтралізації фінансових ризиків.

При виконання роботи були задіяні монографії сучасних вітчизняних та іноземних авторів, періодичні джерела з ризикології. В якості інформаційних джерел використовувались дані, що містяться на сайтах, статистична інформація та законодавчі акти.

Ключові слова: фінансовий ризик, оцінювання ризиків, зменшення ризиків, управління ризиками.

Рік захисту роботи – 2023.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ ТА ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЯ.....	7
1.1 Визначення фінансового ризику в сучасній економічній літературі	7
1.2 Класифікація фінансових ризиків	11
1.3 Умови та фактори виникнення фінансових ризиків підприємства.....	14
2 СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	16
2.1 Методичні підходи до оцінювання фінансових ризиків	16
2.2 Особливості управління фінансовими ризиками на підприємстві	18
2.3 Теорія САРМ як базис оцінювання фінансового ризику підприємства....	20
2.4 Практична реалізація теорії САРМ для оцінювання ризику цінних паперів підприємства.....	22
3 ПРИЙОМИ ТА МЕТОДИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ.....	27
3.1 Сучасні шляхи та напрямки зменшення фінансових ризиків	27
3.2 Інструменти хеджування фінансових ризиків.....	28
3.3 Механізми реструктуризації підприємства, як способу зменшення фінансових ризиків.....	29
ВИСНОВКИ.....	31
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	33

ВСТУП

Актуальність теми. Управління фінансовими ризиками є важливим аспектом будь-якої бізнес-операції, незалежно від розміру чи галузі. У сьогоденному нестабільному економічному середовищі компанії повинні застосувати комплексний підхід до управління ризиками, щоб зменшити потенційні фінансові втрати та захистити свої прибутки. Управління фінансовими ризиками підприємства включає виявлення, аналіз і управління ризиками, які можуть негативно вплинути на фінансові показники компанії.

Важливість управління фінансовими ризиками неможливо переоцінити. Погана практика управління ризиками може призвести до значних фінансових втрат, репутаційної шкоди та навіть до банкрутства. Навпаки, ефективні практики управління ризиками можуть підвищити фінансову ефективність і конкурентоспроможність компанії, позиціонуючи її для довгострокового успіху.

Одним із найбільш значущих фінансових ризиків, з якими стикаються компанії, є ринковий ризик. Цей ризик виникає внаслідок коливань ринкових цін на цінні папери, товари, валюти або процентних ставок. Компанії повинні стежити за цими коливаннями та вживати відповідних заходів для пом'якшення їх впливу на свої фінансові результати.

Іншим важливим фінансовим ризиком є кредитний ризик, який виникає через можливість несплати позичальником або контрагентом. Компанії повинні проводити ретельну кредитну оцінку та встановлювати відповідні кредитні ліміти, щоб мінімізувати цей ризик.

Операційний ризик є ще одним значним ризиком, яким компанії повинні керувати. Цей ризик виникає через внутрішні фактори, такі як помилки співробітників, збої в технологіях або шахрайство. Компанії повинні мати надійні внутрішні засоби контролю та процеси управління ризиками, щоб зменшити ці ризики.

Управління фінансовими ризиками також включає ризик ліквідності, який є ризиком неспроможності компанії виконати свої фінансові зобов'язання в момент їх погашення. Компанії повинні підтримувати адекватні резерви готівки та мати доступ до кредитних ліній, щоб забезпечити свою ліквідність у часи фінансового стресу.

Крім цих ризиків, компанії також повинні керувати регуляторними та правовими ризиками, репутаційними ризиками та стратегічними ризиками. Ефективне управління фінансовими ризиками вимагає цілісного підходу, який враховує всі ці ризики та їхній потенційний вплив на фінансову діяльність компанії.

Для здійснення ефективного управління фінансовими ризиками компанії повинні мати спеціальну команду з управління ризиками, яка відповідає за виявлення, аналіз і управління фінансовими ризиками. Команда управління ризиками повинна мати необхідні знання та ресурси для розробки стратегій управління ризиками, які відповідають загальним бізнес-цілям компанії.

Об'єкт дослідження – механізми управління фінансовими ризиками на рівні суб'єктів господарювання.

Предмет дослідження – економічні відносини що виникають між економічними суб'єктами через фінансові ризики.

Методи дослідження: збір та аналіз інформації, узагальнення та системний підхід, класифікація, порівняння та зіставлення.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглядається поняття фінансового ризику та його класифікація. У другому розділі розглядаються сучасні інструменти управління фінансовими ризиками на підприємстві. У третьому розділі наведені прийоми та методи нейтралізації фінансових ризиків.

При виконання роботи були задіяні монографії сучасних вітчизняних та іноземних авторів, періодичні джерела з ризикології. В якості інформаційних джерел використовувались дані, що містяться на сайтах, статистична інформація та законодавчі акти.

1 ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ ТА ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЯ

1.1 Визначення фінансового ризику в сучасній економічній літературі

Фінансовий ризик означає можливість втрати грошей або зазнати негативних фінансових наслідків у результаті інвестиційного рішення, бізнес-рішення або іншої фінансової операції. Фінансовий ризик може виникати через низку факторів, включаючи ринкові коливання, кредитоспроможність позичальників або контрагентів, зміни процентних ставок, економічні умови, політичну нестабільність і нормативні зміни.

Існують різні види фінансових ризиків, включаючи кредитний ризик, ринковий ризик, ризик ліквідності, операційний ризик і юридичний ризик. Кредитний ризик означає можливість невиконання позичальником зобов'язань за кредитом або невиконання своїх фінансових зобов'язань, тоді як ринковий ризик означає ризик збитків через зміни ринкових умов або цін на активи. Ризик ліквідності виникає через можливість неможливості продати актив швидко або без значних збитків, тоді як операційний ризик відноситься до ризику втрат через операційні збої, такі як шахрайство, помилки або збої системи. Юридичний ризик виникає через можливість збитків внаслідок судових позовів, судових процесів або регуляторних штрафів і пені.

Ефективне управління фінансовими ризиками вимагає всебічного розуміння ризиків, які пов'язані з конкретними інвестиціями та операціями. Фінансові установи та підприємства часто використовують такі стратегії управління ризиками, як диверсифікація інвестицій, хеджування ризиків, кредитний аналіз і належна обачність, щоб мінімізувати потенційні втрати.

Диверсифікація передбачає розподіл інвестицій між різними активами, щоб зменшити вплив ринкових коливань. Хеджування ризиків передбачає використання фінансових інструментів, таких як похідні інструменти та страхування,

для захисту від потенційних втрат. Кредитний аналіз і належна обачність є інструментами, які використовуються для оцінки кредитоспроможності позичальників і контрагентів з метою зниження ризику дефолту.

Авторський внесок у дослідження проблем управління фінансовими ризиками на рівні підприємств наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Авторський внесок у дослідження проблем управління фінансовими ризиками

Автори	Авторський внесок
Бездітко О. [7]	Визначено основні етапи управління ризиками, за допомогою яких підприємство стає більш резистентним до непередбачуваних обставин, особливо до різних видів ризиків. Побудовано блок-схему моніторингу фінансових ризиків підприємства, за допомогою якої суб'єкти господарської діяльності зможуть швидко реагувати на непередбачувані події. Врахування основних етапів управління ризиками та застосування блок-схеми моніторингу фінансового ризику підприємств допоможе суб'єктам господарювання попереджати, ідентифікувати та уникнути досліджуваного ризику.
Карпушенко М.Ю. [20]	Розглядаються питання фінансових ризиків, обставини, за яких вони виникають, процес управління ними, який, в тому числі, передбачає створення резервів (фондів) в бухгалтерському обліку. Це дозволяє заздалегідь планувати витрати під можливі ситуації та своєчасно інформувати користувачів фінансової звітності про майбутні ризикові події.
Ананьєва Ю.В. [5]	Детально розглянутий процес управління фінансовими ризиками, була дана характеристика різним методам оцінки та аналізу їх управління, були розглянуті методи управління фінансовими ризиками і виявлені їх особливості.
Шишкіна О. [34]	Доведено, що при уточненні природи фінансового ризику необхідно зважати на дуалізм фінансового ризику, який може проявлятися у вигляді можливості отримання збитку або ототожнюватись з прибутком досліджуваного економічного суб'єкта. Проведено аналіз наявних у науковій літературі визначень категорії «фінансовий ризик», узагальнено основні властивості фінансового ризику, уточнено сутність фінансового ризику через призму виконуваних функцій та з урахуванням отриманих результатів запропоновано авторське тлумачення цієї категорії.
Sosnovska O., Dedenko L. [2]	Досліджено систему ризик-менеджменту на підприємстві. Встановлено, що система ризик-менеджменту є невід'ємною складовою частиною підсистеми менеджменту організації та являє собою систему управління ризиками на основі процесу їх ідентифікації, оцінки та аналізу, а також вибору і використання методів нейтралізації їх наслідків, що спрямована на досягнення необхідного балансу між стратегічними можливостями підприємства та рівнем ризику. Здійснено аналіз міжнародних стандартів ризик-менеджменту та розглянуті особливості національних стандартів. Доведено, що сьогодення вимагає постійного моніторингу ризикоутворюючих факторів для створення ефективної та гнучкої системи господарювання підприємства в умовах ринкової кон'юнктури.

Аналіз та методологічні принципи управління фінансовими ризиками підприємств розглядаються в роботах науковців Сумського державного університету [30, 32, 17, 8, 23, 19, 11, 14, 4, 13, 5, 15, 18, 16].

Можна сказати, що переважно науковці ідентифікують сутність фінансового ризику, як ймовірність одержати збитки, або не досягнути запланованих фінансових результатів.

Оцінювання та зменшення рівня фінансових ризиків є складовими механізми ризик-менеджменту. З метою визначення рівня наукового інтересу до цього процесу було проведено аналіз частоти запитів в світовому масштабі щодо різних видів ризику. Запити аналізувалися в межах пошукової системи Google, через використання програмного інструменту Google Trends (рис. 1.1). В результаті можна зробити висновок, що саме питання управління фінансовим ризиком є найбільш актуальними в системі ризик-менеджменту.

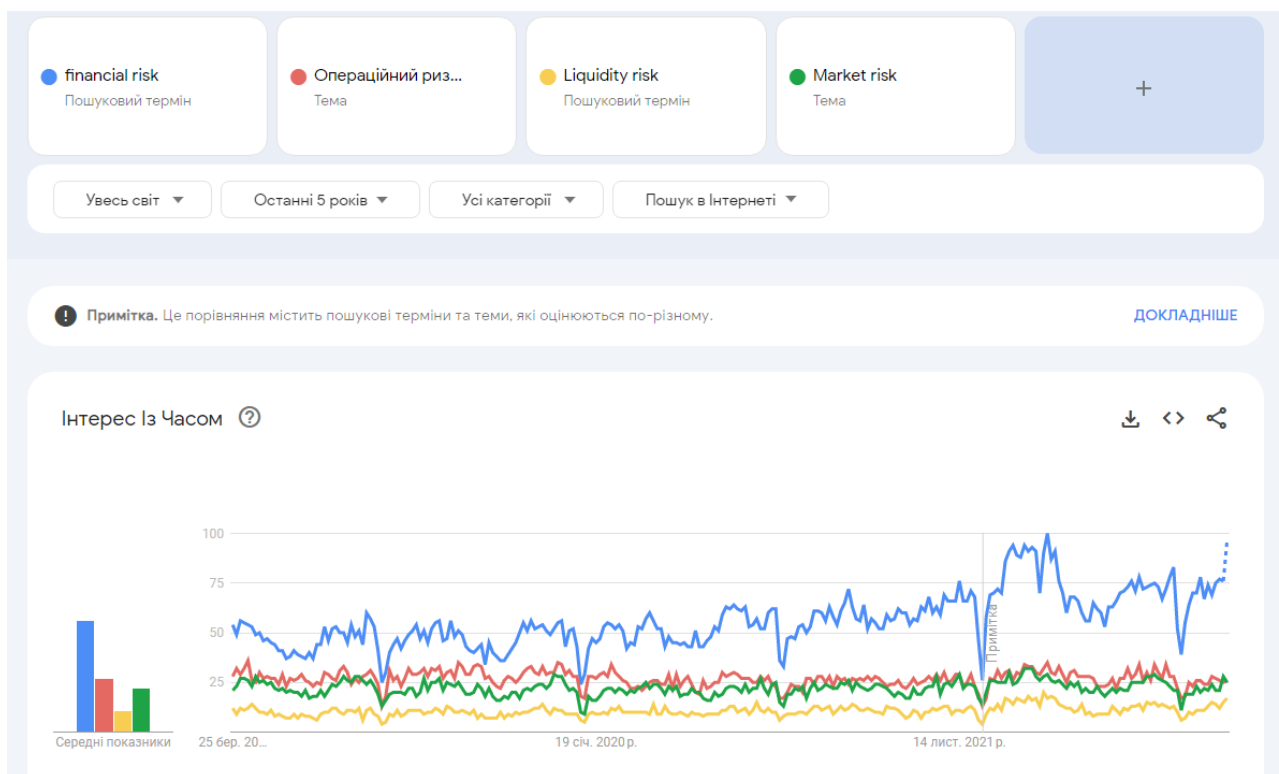

Рисунок 1.1 – Рівень використання термінів відповідно системи ризик-менеджменту підприємства [авторська розробка]

Ефективне управління фінансовими ризиками вимагає цілісного підходу, який враховує всі фінансові ризики та їхній потенційний вплив на фінансову діяльність компанії. Можна сформувати такі основні принципи управління фінансовими ризиками на підприємстві.

Ідентифікація ризиків. Першим кроком в управлінні фінансовими ризиками є визначення потенційних ризиків. Це передбачає визначення всіх можливих ризиків, які можуть вплинути на фінансову діяльність компанії, таких як ринковий ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності, операційний ризик, регуляторний ризик, юридичний ризик, репутаційний ризик і стратегічний ризик.

Оцінка ризику: після визначення потенційних ризиків наступним кроком є оцінка ймовірності та потенційного впливу кожного ризику. Це передбачає аналіз історичних даних, ринкових тенденцій та іншої відповідної інформації для оцінки ймовірності та потенційного впливу кожного ризику.

Зменшення ризиків: після оцінки потенційних ризиків наступним кроком є розробка стратегій пом'якшення цих ризиків. Це може включати розробку планів управління ризиками, які визначають пріоритетність найбільш значущих ризиків, і розробку планів на випадок непередбачених обставин, щоб мінімізувати потенційний вплив цих ризиків.

Моніторинг ризиків: після впровадження стратегій управління ризиками наступним кроком є постійний моніторинг і перегляд цих стратегій. Це передбачає регулярну оцінку ефективності стратегій управління ризиками та коригування цих стратегій за потреби для забезпечення постійної ефективності.

Звітування про ризики: нарешті, ефективне управління фінансовими ризиками вимагає регулярного звітування про фінансові ризики та стратегії управління ризиками для вищого керівництва, членів правління та інших зацікавлених сторін. Це допомагає переконатися, що всі зацікавлені сторони обізнані про потенційні ризики та кроки, які вживаються для пом'якшення цих ризиків.

Управління фінансовими ризиками є критично важливим аспектом управління підприємством, який допомагає компаніям захистити свої фінансові показники та позиціонувати себе для довгострокового успіху.

1.2 Класифікація фінансових ризиків

Фінансові ризики - це потенційні загрози стабільності та прибутковості організації, що виникають внаслідок різноманітних фінансових факторів. Ці ризики можуть призвести до фінансових втрат, шкоди репутації та навіть до банкрутства. Для ефективного управління цими ризиками важливо класифікувати їх за характеристиками та впливом. У цьому розділі ми обговоримо класифікацію фінансових ризиків.

Кредитний ризик: це ризик збитків через неспроможність позичальника або контрагента погасити кредит або виконати свої договірні зобов'язання. Воно виникає через невпевненість у спроможності позичальника погасити борг або виконати договір. Кредитний ризик можна зменшити за допомогою кредитного аналізу, застави та кредитного страхування.

Ринковий ризик: це ризик збитків, що виникають через зміни ринкових умов, таких як відсоткові ставки, обмінні курси та ціни на товари. Він впливає на вартість фінансових активів і зобов'язань і може призвести до значних збитків, якщо ним не керувати належним чином. Ринковий ризик можна зменшити за допомогою диверсифікації, хеджування та методів управління ризиками.

Ризик ліквідності: це ризик неможливості задовольнити потреби організації в грошових коштах через відсутність достатньої кількості ліквідних активів або нездатність швидко продати активи без зазнавання збитків. Воно виникає внаслідок невідповідності між надходженням і відтоком грошових коштів і може призвести до фінансової скрути або навіть до банкрутства. Ризик ліквідності можна зменшити за допомогою управління грошовими коштами, планування на випадок непередбачених ситуацій і доступу до альтернативних джерел фінансування.

Операційний ризик: це ризик втрат, що виникають через невідповідні або збій внутрішніх процесів, систем або помилки людини. Він включає ризики, пов'язані з шахрайством, дотриманням законодавства та нормативних вимог і

репутаційну шкоду. Операційний ризик можна зменшити за допомогою ефективного внутрішнього контролю, програм навчання та підвищення обізнаності, а також механізмів управління ризиками.

Системний ризик: це ризик збитків, спричинених подіями чи потрясіннями, які впливають на всю фінансову систему, а не лише на одну організацію. Він включає такі ризики, як фінансова криза, велика кібератака або геополітичні події. Системний ризик можна пом'якшити за допомогою глобальної координації, вдосконалення нормативно-правової бази та стрес-тестування.

Підсумовуючи, класифікацію фінансових ризиків є важливою для ефективного управління ризиками. Розуміючи характеристики та вплив кожного типу ризику, організації можуть розробити відповідні стратегії управління ризиками для пом'якшення та ефективного управління ризиками.

На рисунку 1.2 наведена узагальнена класифікація фінансових ризиків.

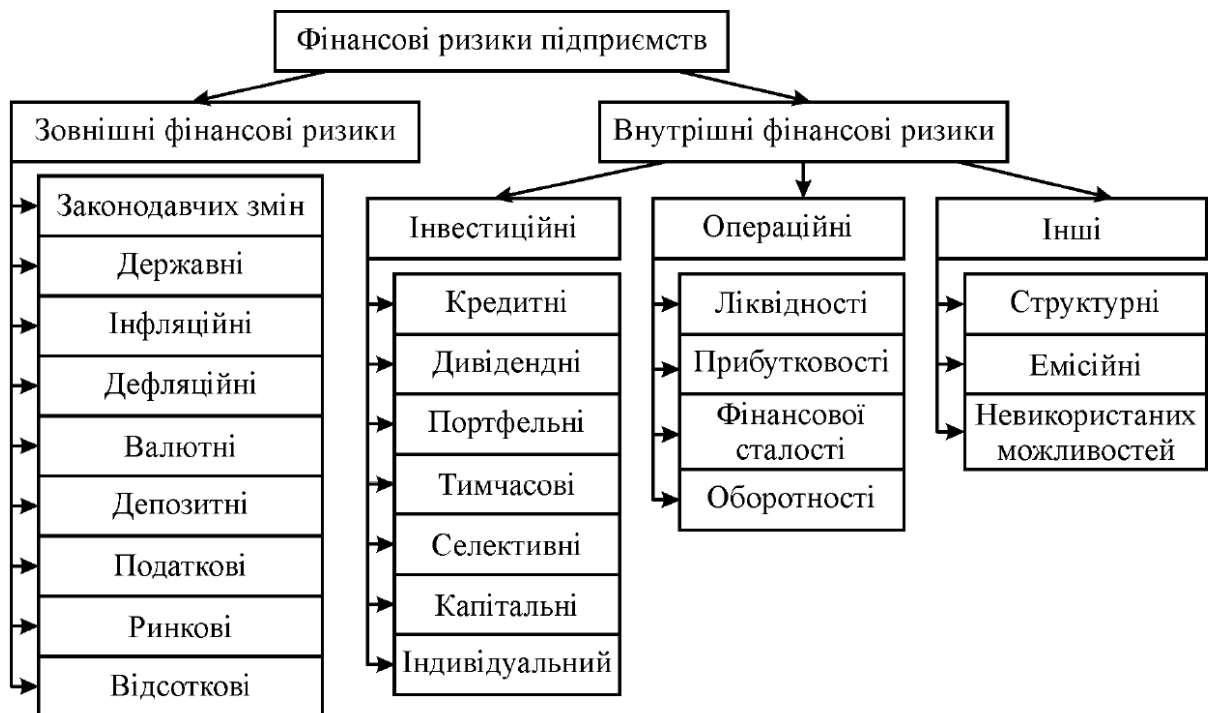

Рисунок 1.2 – Узагальнена класифікація фінансових ризиків [12]

Невизначеність і ризик – це два поняття, які часто використовуються як синоніми, але вони мають різні значення в різних сферах, включаючи економіку,

фінанси та прийняття рішень. І невизначеність, і ризик стосуються потенційних негативних результатів, але перший стосується відсутності інформації про майбутнє, а другий стосується ймовірності конкретного негативного результату. У цьому есе досліджуються поняття невизначеності та ризику, їх відмінності та їхній вплив на прийняття рішень.

Невизначеність означає відсутність інформації або знань про майбутнє. Це стан незнання, що буде далі, що ускладнює прогнозування чи ефективне планування. Невизначеність є типовою в ситуаціях, коли інформація обмежена або неповна, наприклад на фондовому ринку, де ціни можуть коливатися на основі чуток або несподіваних новин. Невизначеність може викликати тривогу та стрес, оскільки люди намагаються орієнтуватися в ситуації, не маючи чіткого розуміння того, що може статися далі.

Ризик, з іншого боку, відноситься до ймовірності конкретного негативного результату. Це ймовірність того, що конкретна подія станеться і призведе до шкоди чи збитків. У фінансовому плані ризик — це можливість втрати грошей, і його часто виражають у відсотках або ймовірності. Наприклад, інвестиції в акції вважаються більш ризикованими, ніж інвестиції в облігації, оскільки акції мають більшу ймовірність втрати вартості за короткий період.

Ключова відмінність між невизначеністю та ризиком полягає в тому, що ризик можна визначити кількісно, а невизначеність — ні. Ризик можна виміряти за допомогою ймовірності та статистичних даних, тоді як невизначеність більш суб'єктивна, і її важко визначити кількісно. Ризик часто використовується під час прийняття рішень як спосіб оцінки потенційних результатів і визначення найкращого курсу дій.

Як невизначеність, так і ризик мають значний вплив на прийняття рішень. У ситуаціях невизначеності люди можуть не наважуватися приймати рішення або ризикувати, воліючи чекати, доки вони отримають більше інформації, перш ніж діяти. Це може призвести до втрачених можливостей або неспроможності

ефективно реагувати на зміни обставин. Навпаки, люди можуть йти на непотрібний ризик у ситуаціях, коли вони вважають ризики низькими, що призводить до неочікуваних втрат або негативних результатів.

Щоб пом'якшити негативний вплив невизначеності та ризику, особи, які приймають рішення, часто використовують такі стратегії, як диверсифікація, хеджування та планування на випадок непередбачених обставин. Диверсифікація передбачає розподіл інвестицій між різними активами, зменшення впливу будь-якої однієї негативної події. Хеджування передбачає вжиття дій для захисту від потенційних втрат, наприклад придбання страховки або використання фінансових інструментів, таких як опціони та ф'ючерсні контракти. Планування на випадок надзвичайних ситуацій передбачає розробку резервних планів на випадок несподіваних подій, що забезпечує основу для реагування на невизначені ситуації.

Підсумовуючи, невизначеність і ризик – це дві пов'язані, але відмінні концепції, які відіграють важливу роль у прийнятті рішень. Під невизначеністю розуміється відсутність інформації про майбутнє, тоді як під ризиком розуміється ймовірність конкретного негативного результату. Обидві концепції можуть викликати тривогу та стрес, але вони також можуть призвести до втрачених можливостей або непотрібних ризиків. Щоб пом'якшити негативний вплив невизначеності та ризику, особи, які приймають рішення, можуть використовувати такі стратегії, як диверсифікація, хеджування та планування на випадок непередбачених обставин, щоб захистити себе від потенційних втрат і ефективно реагувати на зміни обставин.

1.3 Умови та фактори виникнення фінансових ризиків підприємства

Фінансові ризики підприємства можуть виникати за різних умов, зокрема:

Економічні умови: фінансові ризики можуть виникати внаслідок змін економічних умов, таких як рецесія чи інфляція. Ці умови можуть вплинути на попит на товари та послуги, збільшити операційні витрати та вплинути на грошові потоки та прибутковість компанії.

Ринкові умови: ринкові умови, такі як зміни процентних ставок, обмінних курсів або цін на товари, також можуть створювати фінансові ризики для підприємства. Ці умови можуть вплинути на вартість капіталу, вплинути на вартість активів і зобов'язань і створити невизначеність у фінансових прогнозах компанії.

Конкуренція: конкуренція з боку інших компаній може створити фінансові ризики для підприємства через зменшення частки ринку, зниження цін або збільшення операційних витрат. Це може вплинути на дохід і прибутковість компанії та ускладнити досягнення фінансових цілей.

Регуляторне середовище: зміни в нормативному середовищі, такі як нові податкові закони або екологічні норми, можуть створити фінансові ризики для підприємства. Дотримання цих правил може збільшити витрати та вплинути на прибутковість, тоді як недотримання може призвести до юридичних санкцій і шкоди репутації.

Технологія: технологічні зміни можуть створити фінансові ризики для підприємства, порушуючи існуючі бізнес-моделі або вимагаючи значних інвестицій у нові технології. Нездатність адаптуватися до цих змін може призвести до зниження конкурентоспроможності та фінансових показників.

Управлінські рішення: управлінські рішення також можуть створювати фінансові ризики для підприємства. Невдалі рішення щодо інвестицій, розподілу капіталу або стратегічного планування можуть призвести до фінансових втрат і вплинути на довгострокову життєздатність компанії.

Загалом, фінансові ризики можуть виникати через низку внутрішніх і зовнішніх факторів, і для підприємств важливо визначати ці ризики та керувати ними, щоб забезпечити довгострокову фінансову стійкість. Розуміючи умови, за яких можуть виникнути фінансові ризики, компанії можуть розробити ефективні стратегії управління ризиками для зменшення потенційних втрат і досягнення своїх фінансових цілей.

2 СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1 Методичні підходи до оцінювання фінансових ризиків

Оцінка фінансового ризику є важливим аспектом управління інвестиціями та прийняття обґрунтованих бізнес-рішень. Це передбачає визначення потенційних ризиків, пов'язаних з інвестиціями чи транзакціями, та аналіз ймовірності та впливу цих ризиків. Математичний інструментарій вимірювання ризику наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Математичний інструментарій вимірювання ризику

Показник	Формула розрахунку	Характеристика
1	2	3
Абсолютне вимірювання ризику		
Абсолютна величина ризику (абсолютний рівень втрат)	$W = p_n \cdot x,$ де W – величина ризику, p_n – ймовірність небажаних наслідків, x – величина цих наслідків	Перевагою даного підходу є те, що в якості i -го параметра (P_i) можна використовувати широкий спектр показників, за якими підприємство прогнозує збитки у випадку реалізації певного ризику
Математичне сподівання	<p>Для дискретної величини</p> $M(x) = \sum_{i=1}^n x_i \cdot p_i,$ де x_i – значення випадкової величини, $i = 1, 2, \dots, p_i$ – відповідні ймовірності. <p>Для обмеженого числа (n) можливих значень випадкової величини</p> $M(x) = \sum_{i=1}^n x_i \cdot p_i.$ <p>Для випадкової неперервної величини x</p> $M(x) = \int_{-\infty}^x x \cdot f(x) dx \text{ або}$ $M(x) = \int_a^b x \cdot f(x) dx,$ якщо неперервна випадкова величина визначена на інтервалі $[a, b]$, де $f(x)$ – щільність ймовірності	<p>Математичне сподівання, пов'язане з невизначеною ситуацією, є середньозваженим усіх можливих результатів, де ймовірність кожного з них використовується як частота або питома вага відповідного значення.</p> <p>Сподіване значення вимірює результат, котрий середньому очікується. Ймовірнісний зміст математичного сподівання конкретного параметра від проведення підприємницької діяльності полягає в тому, що воно приблизно дорівнює середньому арифметичному його можливих значень</p>
Дисперсія	<p>Для випадкової величини X</p> $D(x) = M\{(x - M(x))^2\}.$ <p>Для дискретної випадкової величини X</p> $D(x) = \sum_{i=1}^n (x_i - M(x))^2 \cdot p_i$ <p>Для неперервної величини X</p> $D(x) = \int_{-\infty}^x (x - M(x))^2 \cdot p_i dx \text{ або}$ $D(x) = \int_a^b (x - M(x))^2 \cdot f(x) dx$	Дисперсія – середньозважене з квадратів відхилень дійсних результатів від середніх очікуваних. Характеризує розсіювання значення випадкового параметра від його середнього прогнозованого значення

Розглянемо деякі ключові кроки для оцінки фінансового ризику.

1. Визначте ризики. Першим кроком в оцінці фінансового ризику є визначення потенційних ризиків, пов'язаних з інвестиціями чи операціями. Наприклад, якщо ви плануєте інвестувати в певну акцію, ви можете визначити ринковий ризик, кредитний ризик і ризик ліквідності як основні ризики. Важливо визначити всі потенційні ризики та оцінити їх у світлі ваших інвестиційних цілей.

2. Проаналізуйте ймовірність ризиків: після визначення потенційних ризиків наступним кроком буде аналіз ймовірності виникнення кожного ризику. Ви можете використовувати історичні дані, ринкові тенденції та інші показники, щоб оцінити ймовірність кожного ризику. Наприклад, ви можете використовувати кредитні рейтинги, співвідношення боргу до доходу та інші фінансові показники, щоб оцінити ймовірність дефолту для конкретного позичальника.

3. Оцініть вплив ризиків: вплив кожного ризику – це потенційні втрати або негативні наслідки, які можуть виникнути, якщо ризик виникне. Вплив ризику залежатиме від розміру та характеру інвестиції чи операції. Наприклад, якщо ви інвестуєте велику суму грошей, вплив ринкового спаду може бути значним. Важливо оцінити потенційний вплив кожного ризику, щоб визначити, чи він прийнятний у світлі ваших інвестиційних цілей.

4. Визначте толерантність до ризику: толерантність до ризику – це рівень ризику, який готовий прийняти інвестор або бізнес. Перед оцінкою фінансового ризику важливо визначити свою толерантність до ризику. Ваша толерантність до ризику залежатиме від різних факторів, включаючи ваші інвестиційні цілі, часовий горизонт і фінансову ситуацію.

5. Використовуйте стратегії управління ризиками: після того як ви оцінили фінансові ризики, дуже важливо впровадити стратегії управління ризиками. Вони можуть включати диверсифікацію, хеджування та страхування. Диверсифікація передбачає розподіл інвестицій між різними активами, щоб зменшити вплив ринкових коливань. Хеджування передбачає використання фінансових інструментів, таких як похідні інструменти та страхування, для захисту від потенційних втрат.

6. Відстежуйте та переоцінюйте ризики. Фінансовий ризик є динамічним, тому важливо регулярно відстежувати та переоцінювати ризики. Ринкові умови, економічні тенденції та інші фактори можуть впливати на ймовірність і вплив фінансових ризиків. Вкрай важливо бути в курсі актуальної інформації та за необхідності коригувати свої стратегії управління ризиками.

Підсумовуючи можна сказати що оцінка фінансового ризику є важливою частиною управління інвестиціями та прийняття обґрунтованих бізнес-рішень. Виявляючи потенційні ризики, аналізуючи їхню ймовірність і вплив, а також використовуючи стратегії управління ризиками, інвестори та підприємства можуть мінімізувати потенційні втрати та досягти своїх інвестиційних цілей. Регулярно відстежуючи та переоцінюючи ризики, інвестори можуть випереджати потенційні фінансові ризики та за потреби коригувати свої стратегії.

2.2 Особливості управління фінансовими ризиками на підприємстві

Управління фінансовими ризиками на підприємстві — це критично важливий процес, який включає виявлення, оцінку та пом'якшення фінансових ризиків, які можуть вплинути на фінансові результати компанії та загальну стабільність. Існує кілька особливостей управління фінансовими ризиками на підприємстві, які ми розглянемо в цьому розділі.

Інтеграція із загальним управлінням ризиками. Управління фінансовими ризиками має бути інтегровано із загальною структурою управління ризиками підприємства. Ця інтеграція гарантує, що фінансові ризики узгоджені із загальним ризиком і цілями компанії. Це також гарантує, що фінансові ризики розглядаються в контексті більш широких бізнес-ризиків.

Важливість фінансової звітності: управління фінансовими ризиками вимагає точної фінансової звітності. Підприємство повинно мати надійну систему фінансової звітності для точного відстеження фінансових ризиків. Система по-

винна надавати своєчасну та точну фінансову інформацію для підтримки прийняття обґрунтованих рішень. Фінансова звітність також має бути прозорою та відповідати відповідним нормам і стандартам.

Диверсифікація: диверсифікація є важливим аспектом управління фінансовими ризиками на підприємстві. Диверсифікація передбачає розподіл інвестицій між різними активами, щоб зменшити вплив ринкових коливань. Підприємства повинні диверсифікувати свій інвестиційний портфель, щоб мінімізувати вплив фінансових ризиків. Ця диверсифікація може включати інвестування в різні галузі, географічні регіони та класи активів.

Ідентифікація та оцінка ризиків: Виявлення та оцінка фінансових ризиків має вирішальне значення для ефективного управління фінансовими ризиками. Підприємства повинні мати повне розуміння фінансових ризиків, з якими вони стикаються. Вони також повинні оцінити ймовірність і вплив цих ризиків. Ця оцінка повинна враховувати такі фактори, як ринкові тенденції, економічні умови та нормативні зміни.

Зменшення ризиків: після того, як підприємство визначило та оцінило фінансові ризики, воно має запровадити стратегії зменшення ризиків. Ці стратегії можуть включати хеджування ризиків, страхування та інші фінансові інструменти. Підприємства також повинні розглянути можливість впровадження політики та процедур для управління фінансовими ризиками. Наприклад, підприємство може встановити кредитну політику та процедури для оцінки та управління кредитним ризиком.

Регулярний моніторинг і переоцінка: фінансові ризики є динамічними, і підприємства повинні регулярно відстежувати та переоцінювати фінансові ризики. Цей моніторинг гарантує, що підприємство може коригувати свої стратегії управління ризиками за необхідності. Моніторинг також повинен включати регулярне звітування про вразливість фінансового ризику для вищого керівництва та ради директорів.

Підсумовуючи, управління фінансовими ризиками є критично важливим процесом для підприємств. Особливості управління фінансовими ризиками на

підприємстві включають інтеграцію із загальним управлінням ризиками, точну фінансову звітність, диверсифікацію, ідентифікацію та оцінку ризиків, їх мінімізацію, а також регулярний моніторинг і переоцінку. Підприємства повинні впроваджувати надійні стратегії управління фінансовими ризиками для ефективного управління фінансовими ризиками та забезпечення своєї довгострокової фінансової стабільності.

2.3 Теорія CAPM як базис оцінювання фінансового ризику підприємства

Теорія моделі оцінки капітальних активів (CAPM) є широко використовуваним інструментом для оцінки фінансового ризику. Ця модель базується на передумові, що інвестори вимагають компенсації за прийняття ризику, і компенсація відображається в очікуваному прибутку від інвестицій. Теорія CAPM припускає, що очікуваний прибуток від інвестицій є функцією безризикової ставки, очікуваного прибутку на ринку та бета-версії активу. Бета-версія активу вимірює чутливість активу до ринкового ризику.

Щоб застосувати теорію CAPM для оцінки фінансового ризику, інвестор повинен оцінити бета-версію відповідного активу. Бета-версію можна оцінити шляхом регресії прибутковості активу проти прибутковості ринкового індексу. Отримана бета-версія надає оцінку чутливості активу до ринкового ризику.

Після оцінки бета-версії інвестор може використовувати теорію CAPM для розрахунку очікуваного прибутку від інвестицій. Очікувана прибутковість розраховується як безризикова ставка плюс добуток премії за ринковий ризик (різниця між очікуваною ринковою прибутковістю та безризиковою ставкою) і бета-версії активу.

Теорію CAPM можна використовувати для оцінки фінансового ризику шляхом порівняння очікуваного прибутку від інвестицій з необхідною нормою прибутку. Необхідна норма прибутку - це мінімальний прибуток, який інвестор очікує

отримати, приймаючи на себе ризик. Якщо очікувана прибутковість вище необхідної норми прибутку, інвестиція вважається привабливою. Якщо очікуваний прибуток нижчий за необхідну норму прибутку, інвестиція вважається непривабливою.

В математичному форматі теорію CAPM можна записати наступним чином:

$$r_i = r_f + (r_m - r_f) \cdot \beta_i \quad (2.1)$$

де r_i – прогнозована дохідність i -го активу;

r_f – дохідність безризикового активу;

r_m – очікувана дохідність ринку;

β_i – бета-коефіцієнт акцій підприємства, що характеризує волатильність його дохідності до змін показників середньоринкової прибутковості, яку ще називають рівнем системного, або ринкового ризику.

Бета-коефіцієнт є показником чутливості активу до ринкового ризику. Він представляє волатильність активу по відношенню до ринку в цілому та є ключовим параметром у моделі оцінки капітальних активів (CAPM), яка використовується для оцінки очікуваної прибутковості.

Бета-коефіцієнт розраховується як коваріація доходності активу з прибутковістю ринкового індексу, поділена на дисперсію прибутковості ринкового індексу. Іншими словами, він вимірює, наскільки прибуток активу має тенденцію рухатися в тому ж напрямку, що й ринковий індекс, і наскільки він має тенденцію відхилятися від ринкового індексу.

Коефіцієнт бета-версії можна інтерпретувати таким чином: якщо актив має бета-версію 1,0, очікується, що він буде рухатися відповідно до ринку. Якщо бета-версія активу перевищує 1,0, очікується, що він буде більш мінливим, ніж ринок, тобто його ціна більше коливатиметься у відповідь на рух ринку. І навпаки, очікується, що актив із бета-версією менше 1,0 буде менш волатильним, ніж ринок.

Бета-коефіцієнт є важливим параметром у CAPM, оскільки він допомагає інвесторам визначити очікуваний прибуток від інвестицій. Відповідно до CAPM, очікувана прибутковість активу дорівнює безризиковій ставці плюс добуток премії за ринковий ризик (різниця між очікуваною прибутковістю на ринку та безризиковою

ставкою) і бета-версії активу. Таким чином, вища бета-версія означає вищий очікуваний прибуток, але також і вищий рівень ризику.

Важливо зазначити, що бета-коефіцієнт не є ідеальним прогнозом прибутку активу. Інші фактори, такі як специфічні для компанії ризики, економічні умови та галузеві тенденції, також можуть впливати на продуктивність активу. Проте бета-коефіцієнт є корисною відправною точкою для розуміння ризику активу та очікуваного прибутку.

2.4 Практична реалізація теорії CAPM для оцінювання ризику цінних паперів підприємства

Як вже зазначалося β -коефіцієнт є показником ризику по окремим підприємствам відносно середньоринкового ризику. В фінансових колах він визначається компаніями (Merrill Lynch, Barra, Bloomberg, S & P, Value line і ін.), які орієнтовані на оцінювання вартісних показників компаній. Для визначення β -коефіцієнта використовується регресійний аналіз прибутковості відповідного цінного паперу відносно прибутковості відповідного ринкового індексу.

При розрахунку β -коефіцієнт застосовується наступна формула:

$$\beta = \frac{Cov(r_i, r_m)}{\sigma_m^2} \quad (2.2)$$

де r_i –прибутковість i -го цінного паперу;

r_m – прибутковість відповідного ринкового індексу;

σ_m^2 – дисперсія прибутковості ринку.

Для практичної реалізації даного підходу проведемо розрахунок β -коефіцієнту для деяких підприємств високотехнологічного сектору, а саме світових лідерів даної галузі – фірм Apple та Microsoft. Для отримання вихідних даних можна скористатися послугами сайту <https://www.investing.com/>. Результати опрацювання вихідних даних наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Дохідність підприємств та фондового індексу Nasdaq [3].

Дата	Nasdaq	Apple	Microsoft
03.01.2018	-3,99%	-5,79%	-2,67%
04.01.2018	0,37%	-1,53%	2,47%
05.01.2018	5,48%	13,10%	5,69%
06.01.2018	1,05%	-0,94%	-0,23%
07.01.2018	2,72%	2,79%	7,58%
08.01.2018	5,84%	19,63%	5,89%
09.01.2018	-0,35%	-0,83%	1,82%
10.01.2018	-8,66%	-3,05%	-6,61%
11.01.2018	-0,26%	-18,40%	3,82%
12.01.2018	-8,91%	-11,67%	-8,40%
01.01.2019	9,11%	5,50%	2,82%
02.01.2019	2,76%	4,04%	7,28%
03.01.2019	3,96%	9,70%	5,28%
04.01.2019	5,46%	5,64%	10,73%
05.01.2019	-8,40%	-12,76%	-5,30%
06.01.2019	7,62%	13,05%	8,31%
07.01.2019	2,32%	7,64%	1,72%
08.01.2019	-2,01%	-2,01%	1,17%
09.01.2019	0,76%	7,28%	0,85%
10.01.2019	4,31%	11,07%	3,12%
11.01.2019	3,96%	7,43%	5,59%
12.01.2019	3,92%	9,88%	4,17%
01.01.2020	2,96%	5,41%	7,95%
02.01.2020	-5,89%	-11,68%	-4,83%
03.01.2020	-7,66%	-6,98%	-2,65%
04.01.2020	15,19%	15,54%	13,63%
05.01.2020	6,17%	8,21%	2,25%
06.01.2020	6,29%	14,75%	11,06%
07.01.2020	7,37%	16,51%	0,74%
08.01.2020	11,05%	21,44%	10,01%
09.01.2020	-5,72%	-10,25%	-6,74%
10.01.2020	-3,20%	-6,00%	-3,74%
11.01.2020	11,00%	9,36%	5,73%
12.01.2020	5,05%	11,46%	3,90%
01.01.2021	0,29%	-0,55%	4,29%
02.01.2021	-0,12%	-8,11%	0,18%
03.01.2021	1,41%	0,73%	1,46%
04.01.2021	5,88%	7,62%	6,96%
05.01.2021	-1,26%	-5,21%	-0,99%
06.01.2021	6,34%	9,91%	8,50%
07.01.2021	2,78%	6,50%	5,17%
08.01.2021	4,16%	4,09%	5,96%

Продовження таблиці 2.1

09.01.2021	-5,73%	-6,80%	-6,61%
10.01.2021	7,90%	5,87%	17,63%
11.01.2021	1,80%	10,35%	-0,31%
12.01.2021	1,14%	7,42%	1,73%
01.01.2022	-8,52%	-1,57%	-7,53%
02.01.2022	-4,64%	-5,53%	-3,92%
03.01.2022	4,22%	5,75%	3,19%
04.01.2022	-13,37%	-9,71%	-9,99%
05.01.2022	-1,65%	-5,59%	-2,04%
06.01.2022	-9,00%	-8,14%	-5,53%
07.01.2022	12,55%	18,86%	9,31%
08.01.2022	-5,22%	-3,26%	-6,86%
09.01.2022	-10,60%	-12,10%	-10,93%
10.01.2022	3,96%	10,96%	-0,33%
11.01.2022	5,48%	-3,46%	9,91%
12.01.2022	-9,06%	-12,23%	-6,00%
01.01.2023	10,62%	11,05%	3,33%
02.01.2023	-0,49%	2,16%	0,65%
03.01.2023	6,02%	8,71%	12,49%

Для визначення β -коефіцієнту даних компаній раціонально скористатися графічним регресійним аналізом із використанням можливостей табличного редактора EXCEL. Результати такого розрахунку для фірми Apple наведено на рисунку 2.1, а для фірми Microsoft на рисунку 2.2.

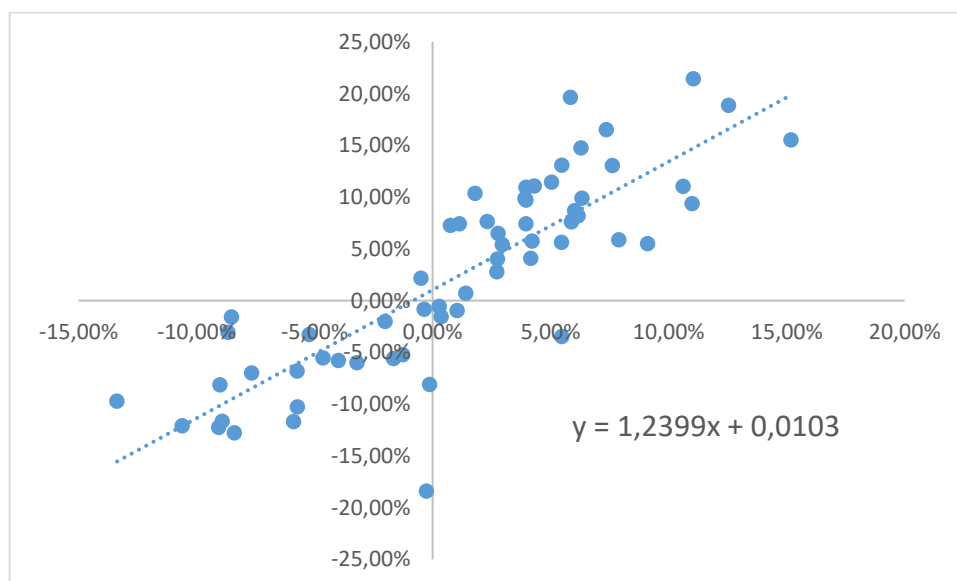

Рисунок 2.1 - Результати визначення β -коефіцієнта для фірми Apple [авторська розробка]

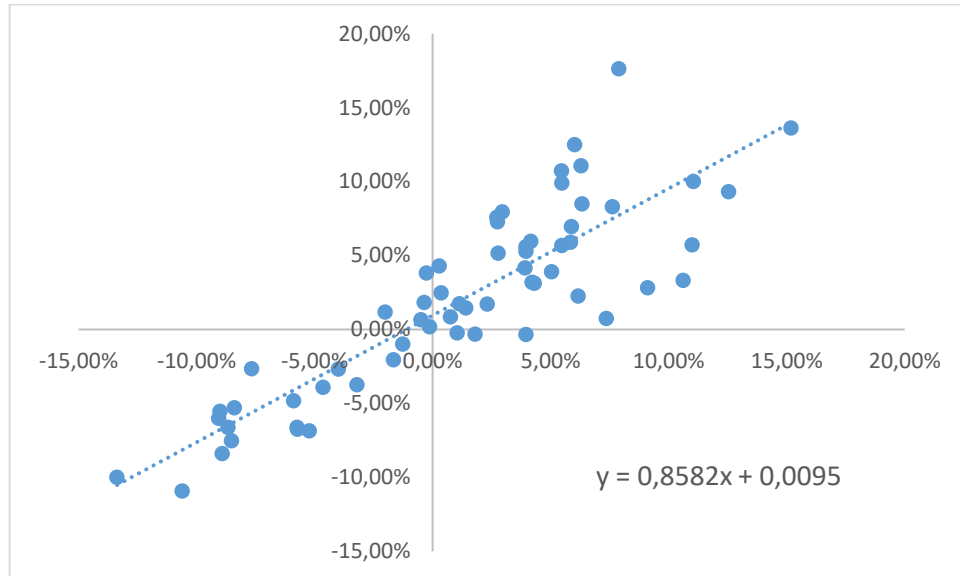

Рисунок 2.2 - Результати визначення β -коефіцієнта для фірми Microsoft [авторська розробка]

Розрахунки демонструють, що для фірми Apple β -коефіцієнт дорівнює 1,2399, а для фірми Microsoft β -коефіцієнт дорівнює 0,8582. Таким чином можна сказати, що фінансовий ризик інвестицій у акції компанії Apple є вищим за середньоринковий, а для компанії Microsoft він є нижче ніж середньоринковий.

Модель CAPM забезпечує базову лінію для визначення очікуваного прибутку від інвестицій, що може бути корисним для порівняння інвестицій. Враховує ризик: модель CAPM враховує ризик, пов'язаний з інвестиціями, що є важливим фактором у визначенні очікуваного прибутку. Проста у використанні: модель CAPM відносно проста у використанні порівняно з деякими іншими фінансовими моделями. Широке визнання: модель CAPM широко прийнята та використовується у фінансовій галузі.

Модель CAPM спирається на певні припущення щодо ринку та поведінки інвесторів, які не завжди відповідають дійсності. Ігнорує деякі фактори. Модель CAPM ігнорує певні фактори, які можуть вплинути на прибутковість інвестицій, наприклад ризики, характерні для компанії, і ринкові тенденції.

Обмежене використання: модель CAPM може не підходити для всіх типів інвестицій, наприклад для інвестицій із нелінійним співвідношенням ризик-прибуток. Вимагає точних вхідних даних: точність моделі CAPM залежить від точності використаних вхідних даних, таких як безризикова ставка та премія за ринковий ризик.

Загалом модель CAPM може бути корисним інструментом для визначення очікуваного прибутку від інвестицій, але важливо визнати її обмеження та використовувати її разом з іншими фінансовими моделями та методами аналізу.

3 ПРИЙОМИ ТА МЕТОДИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

3.1 Сучасні шляхи та напрямки зменшення фінансових ризиків

Є кілька кроків, які окремі особи та компанії можуть зробити, щоб зменшити фінансові ризики:

Диверсифікація: як згадувалося раніше, диверсифікація є ключовою стратегією для зменшення фінансового ризику. Інвестуючи в різні активи, інвестори можуть зменшити свій вплив на будь-який окремий ринок або клас активів, що допомагає розподілити ризик.

Оцінка ризику: перш ніж приймати будь-які інвестиційні рішення, важливо оцінити можливі ризики. Це передбачає визначення потенційних ризиків і розгляд імовірності та потенційного впливу кожного ризику.

Стратегії управління ризиками: після виявлення потенційних ризиків важливо розробити стратегії управління та пом'якшення цих ризиків. Це може передбачати використання похідних фінансових інструментів, таких як опціони, ф'ючерси чи свопи, або впровадження інших методів управління ризиками.

Дослідження та аналіз: щоб приймати обґрунтовані інвестиційні рішення, важливо провести ретельне дослідження та аналіз потенційних інвестицій. Це включає в себе оцінку фінансового стану компаній, аналіз ринкових тенденцій і врахування потенційного впливу глобальних економічних і політичних подій.

Встановлення фінансових цілей: чіткі фінансові цілі та чітко визначена інвестиційна стратегія можуть допомогти зменшити фінансові ризики. Це передбачає встановлення реалістичних фінансових цілей, визначення механізмів інвестування, які можуть допомогти досягти цих цілей, і регулярний моніторинг прогресу на шляху до цих цілей.

Підтримка адекватної ліквідності: Наявність відповідних резервів готівки є важливим для управління фінансовими ризиками. Це може допомогти покрити несподівані витрати чи збитки, а також створити буфер проти коливань ринку.

Регулярний моніторинг і перегляд: регулярний моніторинг інвестицій і перегляд інвестиційних стратегій може допомогти виявити потенційні ризики та відповідно скоригувати інвестиційні стратегії.

Загалом зниження фінансових ризиків вимагає проактивного підходу до управління ризиками та відданості постійним дослідженням, аналізу та перегляду інвестиційних стратегій. Дотримуючись цих кроків, окремі особи та компанії можуть допомогти зменшити потенційні фінансові ризики та досягти своїх довгострокових фінансових цілей.

3.2 Інструменти хеджування фінансових ризиків

Хеджування фінансових ризиків – це стратегія, яку компанії та інвестори використовують для управління та пом'якшення ризиків, пов'язаних з фінансовими ринками. Це включає в себе вжиття дій для компенсації потенційних втрат, які можуть виникнути внаслідок неочікуваних змін ринкових умов, таких як коливання процентних ставок, зміни курсу валют і коливання цін на товари.

Одним із поширених методів хеджування фінансових ризиків є використання похідних фінансових інструментів, таких як опціони, ф'ючерси та свопи. Ці фінансові інструменти дозволяють інвесторам і компаніям укласти договірні угоди, які дозволяють їм купувати або продавати активи за заздалегідь визначеною ціною в майбутньому, що допомагає зменшити ризик потенційних ринкових коливань.

Наприклад, компанія, яка має значний вплив на курси обміну іноземної валюти, може використовувати валютний своп для страхування від потенційних збитків. Валютний своп — це фінансовий інструмент, у якому дві сторони погоджуються обміняти встановлену кількість валют за заздалегідь визначеним обмінним курсом. Уклавши валютний своп, компанія може зафіксувати вигідний обмінний курс і захистити себе від потенційних втрат через коливання курсу.

Іншим прикладом хеджування фінансового ризику є диверсифікація. Інвестуючи в різні класи активів, інвестори можуть розподілити свій ризик і зменшити свій вплив на будь-який окремий ринок або актив. Наприклад, інвестор, який володіє акціями, може диверсифікувати свій портфель, інвестуючи також в облігації, товари чи нерухомість. Ця стратегія може допомогти зменшити ризик значних втрат через ринкові коливання в будь-якому конкретному класі активів.

Загалом, хеджування фінансового ризику є важливою стратегією управління ризиком на фінансових ринках. Використовуючи поєднання похідних фінансових інструментів, диверсифікації та інших методів управління ризиками, інвестори та компанії можуть допомогти захистити себе від несподіваних змін ринку та пом'якшити потенційний вплив фінансових втрат.

3.3 Механізми реструктуризації підприємства, як способу зменшення фінансових ризиків

Реструктуризація підприємства – це стратегічний підхід, який компанії можуть використовувати для зниження фінансового ризику. Це передбачає внесення змін до організаційної структури, діяльності та фінансування компанії з метою покращення її фінансових показників та зменшення потенційних ризиків. Ось кілька способів, за допомогою яких реструктуризація підприємства може допомогти зменшити фінансовий ризик:

Відчуження: компанії можуть вирішити продати частини свого бізнесу, які не працюють належним чином або не є основними для їх діяльності. Це може допомогти отримати готівку та покращити фінансові показники компанії.

Злиття та поглинання: компанії можуть об'єднатися з іншими компаніями або придбати їх, щоб диверсифікувати свій бізнес, отримати доступ до нових ринків або покращити свої фінансові показники.

Заходи зі скорочення витрат: компанії можуть впроваджувати заходи зі скорочення витрат, наприклад, скорочення накладних витрат або оптимізацію операцій, щоб підвищити прибутковість і зменшити фінансовий ризик.

Реструктуризація боргу: Компанії можуть реструктуризувати свій борг шляхом перегляду умов своїх позик або випуску нового боргу з більш вигідними умовами. Це може допомогти зменшити борговий тягар компанії та підвищити її фінансову гнучкість.

Реструктуризація власного капіталу: компанії можуть випускати нові акції, викуповувати наявні акції або випускати конвертовані цінні папери, щоб покращити структуру капіталу та зменшити фінансовий ризик.

Стратегічне партнерство: Компанії можуть створювати стратегічні партнерства з іншими компаніями, щоб поділитися ресурсами, зменшити витрати або отримати доступ до нових ринків. Це може допомогти диверсифікувати бізнес компанії та знизити потенційні ризики.

Загалом реструктуризація підприємства може бути ефективним способом зменшення фінансового ризику шляхом покращення фінансових показників компанії, диверсифікації її бізнесу та покращення структури капіталу. Однак компаніям важливо ретельно оцінити потенційні ризики та переваги реструктуризації, перш ніж вносити будь-які серйозні зміни у свою діяльність чи фінансування.

Встановлення фінансових цілей: чіткі фінансові цілі та чітко визначена інвестиційна стратегія можуть допомогти зменшити фінансові ризики. Це передбачає встановлення реалістичних фінансових цілей, визначення механізмів інвестування, які можуть допомогти досягти цих цілей, і регулярний моніторинг прогресу на шляху до цих цілей.

Регулярний моніторинг і перегляд: регулярний моніторинг інвестицій і перегляд інвестиційних стратегій може допомогти виявити потенційні ризики та відповідно скоригувати інвестиційні стратегії.

ВИСНОВКИ

Сучасна світова економіка є однією з найстабільніших за останні десять років. Політичні події та міждержавні конфлікти роблять істотний внесок у нестабільність економіки. В таких економічних умовах однією з найбільш гострих проблем в управлінні фінансами є фінансовий ризик. Через таку політичну ситуацію багато підприємств зазнають суттєвих фінансових збитків, оскільки нехтують управління фінансовими ризиками. Стратегічне управління фінансовими ризиками – це перелік організаційних заходів, що проводяться фінансовим менеджером, з метою мінімізації ймовірності виникнення економічно несприятливих умов підприємства. Відсутність управління фінансовими ризиками одна із найнебезпечніших помилок більшість підприємств.

Як зазначалося, фінансові ризики є ймовірністю несприятливих фінансових наслідків у вигляді втрати доходу та капіталу в ситуації невизначеності щодо умов реалізації своїх фінансових активів. Щоб знизити рівень ризику, використовуються різні методи. Диверсифікація та страхування є одними з найбільш широко використовуваних. Почасти це з низьким рівнем витрат, необхідні використання цих механізмів.

Фінансовий ризик є важливою концепцією, з якою повинні бути знайомі кожна особа, організація та установа. Він може виникати з різних джерел, включаючи коливання ринку, кредитоспроможність позичальників або контрагентів, зміни процентних ставок, економічні умови, політичну нестабільність і нормативні зміни. Ефективне управління ризиками має важливе значення для мінімізації потенційних втрат і забезпечення фінансової стабільності. Розуміючи різні типи фінансових ризиків і використовуючи відповідні стратегії управління ризиками, інвестори, підприємства та фінансові установи можуть впевнено орієнтуватися у фінансовому ландшафті.

На практиці застосовуються безліч прийомів та методів управління ризиками, однак вони повинні враховувати стратегічні цілі та завдання підприємства. У разі ефективного стратегічного управління ризиками підприємство може уникнути

банкрутства, фінансових втрат та інших наслідків ризику. Щоб цього досягти, фінансовому менеджеру необхідно творчо підходити до роботи протягом усіх етапів та здійснювати комплексну та єдину систему управління ризиковими подіями.

Можна сказати, що бета-коефіцієнт є ключовим показником чутливості активу до ринкового ризику. Він розраховується як коваріація доходності активу з прибутковістю ринкового індексу, поділена на дисперсію прибутковості ринкового індексу. Бета-коефіцієнт допомагає інвесторам оцінити очікуваний прибуток на актив і оцінити рівень його ризику. Однак важливо пам'ятати, що бета-коефіцієнт не є ідеальним прогнозом прибутку від активу, тому під час прийняття інвестиційних рішень слід враховувати інші фактори.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Sharpe W. Portfolio theory and capital markets / William F. Sharpe. – N. Y.: McGraw-Hill, 1970. – 316 с.
2. Sosnovska O., Dedenko L. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2019. №1(3). С. 70-79. URL : <https://doi.org/10.32750/2019-0106>
3. World Financial Markets. *Investing.com*. Веб-сайт. URL : <https://www.investing.com/markets/>.
4. Zakharkin O. Zakharkina L. Enterprise’s innovation development strategy substantiation and its aims. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 7–8(1). С. 76–79.
5. Ананьєва Ю.В. Управління фінансовими ризиками – фактор стійкого розвитку підприємства реального сектору економіки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал*. Острог: Вид-во НаУОА. 2020. № 16(44). С. 127–135.
6. Zakharkin, O., Zakharkina, L., & Antoniuk, N. (2017). A comparative analysis of stock market volatility depending on investment time horizon. *Economic Annals-XXI*, 167(9-10), 49-52.
7. Бездітко О. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. №3. С. 43-49. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.3.6>
8. Вартісно-орієнтоване управління підприємствами на основі стейкхолдерського підходу [Текст] : звіт про НДР (остаточний) / кер. О.О. Захаркін. - Суми : СумДУ, 2018. - 79 с.
9. Глущевський В.В. Методологічні основи концепції управління ризиками підприємницької діяльності. *Фінанси України*. 2009. № 10. С. 57–72.
10. Диба М.І. Суть та види фінансових ризиків у системі ризик-менеджменту підприємства. *Вісник національного університету “Львівська політехніка”*.

Серія. «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2008. № 635. С. 22–28.

11. Дослідження кон'юктури інвестиційного ринку України : звіт про НДР (заключний) / Кер. І.В. Кобушко. - Суми : СумДУ, 2011. - 114 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/27284>.

12. Жихор О. Б., Штехан М. О. Сутність поняття "фінансовий ризик" та його класифікація. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.10. С. 145-150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlту_2013_23.10_26.

13. Захаркін О. О. Оцінка ризикостійкості підприємства при управлінні його інноваційним розвитком. *Економічний простір*. 2015. № 98. С. 165-176.

14. Захаркін О. О. Роль інновацій у нарощенні вартості українських підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2014. №3. С. 90–101.

15. Захаркін О. О. Фактори формування вартості в контексті вартісно-орієнтованого підходу управління підприємством. *Бізнес Інформ*. 2014. №7. С. 208–214.

16. Захаркін О.О., Костель М.В., Захаркіна Л.С. Оцінка впливу рівня інноваційної активності підприємств на їх фінансово-економічні результати. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 8 (170). С. 427–441.

17. Захаркін, О.О. Вартісно-орієнтоване управління інноваційною діяльністю підприємств: методологічні засади, світовий та вітчизняний досвід [Текст] : монографія / О.О. Захаркін. - Суми: СумДУ, 2015. - 400 с.

18. Захаркіна Л. С. Система стратегічного планування інноваційного розвитку підприємств. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ*. – 2009. № 4 (20). С.73–76.

19. Інвестиційно-фінансові механізми еколого-орієнтованого розвитку регіонів [Текст] : звіт про НДР (заключний) / Кер. С.В. Похилько. - Суми : СумДУ, 2014. - 50 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39515>.

20. Карпушенко М.Ю. Управління фінансовими ризиками. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. №2. С.110-113.

21. Кондратенко Н., Писаревський, І., Боровик, М. Теоретико-методичні аспекти управління фінансовими ризиками промислових підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. №40. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-57>
22. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент : підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.
23. Механізми вартісно-орієнтованого управління підприємством [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. М.В. Костель. - Суми: СумДУ, 2015. - 84 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53419>.
24. Модель оцінки дохідності капітальних активів (CAPM). URL : http://buklib.net/books/22595/#_ftnref1
25. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
26. Параметри ЦП Індексу ПФТС. URL: <http://pfts.ua/trade-info/indexes/shares-indexes>.
27. Партин Г.О., Бурба О.А. Фінансові ризики підприємства та методи їх нейтралізації. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.9. С. 215–220.
28. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підруч. / [А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам та ін.; керівник авт. кол. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін]. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.
29. Поддєрьогін А.М., Г.П. Куліш та ін. Фінансовий менеджмент; кер. кол. авт. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін; 2-е вид., перероб. Київ: КНЕУ, 2017. 534 с.
30. Роль інноваційної діяльності у формуванні вартості промислових підприємств [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. О.О. Захаркін. - Суми: СумДУ, 2016. - 114 с.
31. Фінансовий ризик. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BA.

32. Формування фінансового механізму стабілізації економіки України [Текст] : звіт про НДР (заключний) / Кер. Н.А. Антонюк. - Суми : СумДУ, 2014. - 60 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39378>.

33. Халатур С. М., Гончаренко О. В., Хомук Н. Д. Інструментарій фінансового інжинірингу для комплексної оцінки фінансового стану підприємств. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 39–44. DOI: [10.32702/2306-6806.2022.1.39](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.39)

34. Шишкіна О. Термінологічні проблеми пізнання природи фінансового ризику. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. №1(17). С. 253-264.